

Recenze

Člověk a město – problém identity

Sborník příspěvků z kolokvia časopisu *Prométheus*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, 64 s.

Publikace *Člověk a město – problém identity* je výsledkem v pořadí již druhého kolokvia časopisu *Prométheus*, konaného v roce 1997. Časopis vznikl v roce 1995. Na jeho vydávání spolupracují jak učitelé, tak i studenti při Ústavu filozofie a společenských věd VŠP v Hradci Králové. Za poměrně krátkou dobu své existence získal časopis své příznivce nejenom na domácí akademické půdě. Další aktivitou redakční rady, vedle vydávání zmiňovaného časopisu, je pořádání prométheovských kolokvií, vždy zaměřených na určité téma. Recenzovaná práce je právě jednou z řady sborníků. Její obsah a zaměření volně navazuje na předešlé setkání z roku 1996, jehož téma bylo *Prolínání kultur – konec kulturní identity*.

Pro recenzi tohoto sborníku jsem se rozhodla proto, abych upozornila na práci svým rozsahem sice malou, ale svým obsahem a zaměřením velmi podnětnou, dávající čtenáři značný prostor pro zamyšlení. Práce obsahuje celkem devět příspěvků. Zvolená problematika vztahu člověka a města, identity je řešena pomocí nejrůznějších přístupů – filozofického, sociologického, historického, politologického a kulturně-antropologického. Z toho plyne, že předkládaná práce má široký, interdisciplinární záběr. Seskupení několika autorů a s tím spojený diferencovaný přístup k řešení dané problematiky klade mimořádné nároky na editorskou práci. Při snaze o mnohostrannost přístupů se obtížně dosahuje vzájemného logického propojení, vnitřního skloubení jednotlivých částí. V tomto případě editorka Markéta Panoušková šťastně zařadila příspěvek Vladimíra Soukupa (*Trávník Země*) jako první. Filozofické zamyšlení zmíněného autora vhodně posloužilo jako obecný úvod pro tento sborník. Vladimír Soukup zde píše: „Mluví se o smyslu života, o smyslu existence lidstva. Píší se o tom mnohosvazkové knihy. Hle, zde je ten vznešený smysl člověka i lidstva vrchovatě a nepřekonatelně naplněn: *žít tak, aby Zem, sloužící dobře člověku, nepřestala být zároveň i krásná, ba stala se ještě krásnější, než jakou byla předtím, než se jí člověk poprvé dotkl.*“ (s. 6).

Dalšími příspěvky jsou práce Libora Červeného (*Život ve Městě a mnohost identit*) a Ladislava Luštiny (*Město jako klíčový sociální organismus soudobého světa*). Oba autoři zvolili sociologický přístup, který tyto dva samostatné texty obsahově značně sblížuje. Autoři nejprve podávají historický úvod do problematiky vzniku městské pospolitosti. Dá se říci, že se oba shodují v pohledu na město a jeho důležitost pro další vývoj člověka. Na jedné straně vidí pozitiva městského způsobu života, jako jsou širší možnosti profesního uplatnění, studijních, kulturních, sportovních či politických činností. Ale na straně druhé poukazují i na negativa, která s sebou zákonitě život ve městech přináší. Mezi lidmi převládají věcné styky nad styky osobními. Anonymita a uvolnění neformální kontroly vede často ke zmenšování zájmu o záležitosti jiných lidí, i k jevům jako jsou zločinnost, alkoholismus a další. Zamýšlejí se nad místem identity v sociálním prostoru města. Pokouší se nalézt mechanismy, jakými je ovlivňováno sociální bytí člověka v městském prostředí a také nalézt mechanismy, které přispěly k utvoření městského životního prostoru, tak jak jej známe.

Dalším zajímavým příspěvkem je *Léčba města pro zdraví člověka* od autorky Jindry Trískové ze Spolkové republiky Německo. Autorka uvádí nástin několika faktorů, které působí na život člověka ve městě a také ve světě, čímž naznačuje závažnost celé otázky. Autorka píše: „Žijeme dnes v jedné z nejtěžších fází lidstva vůbec. Zažíváme krize, které tu ještě nikdy nebyly. Jsou to bouře, které otrásají celou zemí. Znalci dějin mluví o bezpříkladném duchovním a společenském zlomu, jaký tu ještě nebyl. Svět je smrtelně nemocný. Není tu lékaře, který by této nemoci rozuměl. Každý se chce laicky účastnit léčby, ale žádný skutečně nepomůže. Lidé sami ničí krásu života v jeho původním způsobu. Výchova lidí se odehrává jen v oblasti těla, duše a intelektu. Duchu se nikdo nevěnuje a proto dochází k vnitřní neživotnosti člověka. Vzpomeňme si na Čapka a jeho mloky. Ty zachránila láska.“ (s. 38)

Za zmínku stojí i ostatní příspěvky, předně stať Miloše Vítka (*Obec a komunální právo*). Autor se zde zabývá účelem komunálního práva, zásadami komunální správy, komunálními orgány. Zdůrazňuje význam komunálního práva pro rozvoj a prosperitu měst, což ilustruje na příkladech z Německa, Francie, USA. Dále Martin Paleček a jeho pokus o zachycení vztahu mezi městem a jeho abstraktním obyvatelem s názvem *Rozbitá města*. Jedná se o autorovu vizi konceptu tohoto vztahu. Zajímavé jsou i práce Jana Dlaska (*Finský člověk, finské město a problém finské identity*), Jana Klímy (*Luanda – tavení identity v africké metropoli*) a Patricka Ungermanna (*Kdo z koho aneb objektivní podmínky rozvoje subjektivního lidstva*).

Útlost sborníku (64 s.) rozhodně čtenáře neodradí, naopak pestrost přístupů a způsobů rozboru jednotlivých problémů přiláká. Recenzovaná práce

je využitelná jako vhodný studijní text pro studenty, ale i učitele humanitních předmětů.

Paulína Ďurišová

Tom, E. Lambert: Jak účinně ovlivňovat druhé. Ovlivňování lidí jako manažerská dovednost

Praha: Management Press, 1999. 199 s.

Každý vedoucí pracovník, který chce se svým týmem dosáhnout kvalitních výsledků a obstát v konkurenci na trhu práce, se musí vypořádat s požadavkem efektivního vedení pracovníků. Vedení lidí je problém většiny současných manažerů, protože na osobnostních kvalitách jednotlivců závisí úspěch celku.

Na vedoucím pracovníkovi je, aby vlivem své osobnosti a svých všestranných schopností zaujal natolik, aby ostatní ochotně plnili náročné úkoly. Nejde tedy o pouhou manipulaci, ale efektivní přesvědčování lidí vhodnými technikami. Uvedený problém je aktuální i pro učitele a školské manažery, kteří se podílejí na vzdělávání a výchově občana našeho státu.

Autor zpracoval publikaci, která se takovými technikami zabývá a vede k efektivním výsledkům. Zabývá se částečně i manipulativními technikami, aby s nimi mohl čtenář počítat a dokázal se jim včas bránit, protože i sebelepší technika se dá zneužít. Publikace je členěna kromě úvodu do 11 kapitol, poslední část nazvaná Pracovní sešit je věnována problému rozvoje schopností osobnosti.

Ve druhé kapitole se autor věnuje již zmíněnému problému nekorektního ovlivňování. Popisuje na příkladech z historie, jak se dá zneužít jinak korektních technik přesvědčování. Přikláním se k tvrzení autora, že každý prostředek uplatňování vlivu je etický do té doby, jestliže vytvoří situaci, kdy je docíleno požadovaného výsledku, který je v souladu s potřebami a přáními toho druhého a přinese vedoucímu pracovníkovi to, co je pro něj významné a co chce.

Třetí až desátá kapitola je věnována jednotlivým technikám ovlivňování, například jak uplatňovat schopnosti a dovednosti etického prodeje, využití tzv. myšlenkových map, dále řeší problém ovlivňování pomocí neurolingvistického programování, objasňuje sílu slova jako techniku ovlivňování pracovníků, řeší problém motivů při ovlivňování lidí, objasňuje jak pracovat s problémovými lidmi. Zajímavé je pojednání o pozici žen ve vrcholných funkcích a o problému uplatňování moci.

Jedenáctá kapitola se zabývá vlivem a jeho psychologickými souvis-

lostmi. Je nutno říci, že celá publikace je postavena na znalostech o determinantech a zákonitostech lidské psychiky. Konkrétně v této kapitole objasňuje přístupy Zen-budhismu, ale zmiňuje se také o Aristotelovi, Darwinovi, či Einsteinovi.

Zajímavé v této kapitole je pojednání o střetu skutečného světa s laboratorii. Autor říká, že laboratoře přinesly mnoho zajímavých poznatků, ale že život je mnohem pestřejší a bohatší, než nám o něm mohou předvést sebelépe připravené laboratorní experimenty.

Uvádí, že psychologové by měli bez obav používat laboratorní pokusy, přičemž by neměli opustit vědeckou metodologii. Protože se autor domnívá, že drtivá většina psychologů se pohybuje v mezích vědecké metodologie, využívá ve své práci všech teorií, které se v praxi osvědčily a není zastáncem jen jednoho názoru, či proudu myšlení. Jiný přístup by zřejmě vedl k jednostrannosti a dogmatismu v myšlení i chování.

Kapitola nazvaná „Budoucnost je v našich rukách“ dává na základě úvah v celé publikaci k posouzení čtenáři dvě alternativy možného vývoje našeho světa. Ta první nabízí mimo jiné hory odpadků, toxických odpadů, děti, doprovázené do školy ozbrojenou hlídkou, koupel jako luxus, nebo bohaté, kteří se stanou vězni bojícími se opustit své teritorium, zatímco chudí budou umírat na ulici apod.

Ta druhá nabízí žít tak, abychom přestali okrádat naše děti o jejich dědictví, abychom mohli udržet a obnovit svoji potřebu, dále uplatňovat sociálně a ekologicky odpovědné podnikatelské aktivity, aby lidé v horším postavení mohli dostat možnost vydělat si na slušné živobytí, aby představitelé starého stylu řízení odešli do důchodu, aby se ve firmách uplatňovaly metody řízení a ovlivňování, které jsou funkční, inteligentní a humánní, aby si lidé vážili vzdělání, tvořivosti, nadání atd.

Je na nás, kterou cestou se vydáme a jaký bude náš další vývoj. Na závěr publikace autor zařadil tematiku rozvoje schopností osobnosti. Jedná se v podstatě o shrnutí psychologického přístupu k problému ovlivňování, který je v publikaci naznačen. Celá publikace tvoří vlastně praktickou příručku, která poskytuje i minimální teoretický základ problému ovlivňování lidí. Použité technické termíny jsou objasňovány, použité techniky jsou doprovázeny příklady z praxe.

Domnívám se, že zejména zaneprázdněným podnikatelům, ale i učitelům, vychovatelům, či školským manažerům poskytuje zajímavý pohled na problematiku ovlivňování lidí a může přispět i k posunu v uvažování o tom, jak pracovat s lidmi tak, aby byli schopní, odolní a výkonní ku prospěchu svému, své pracovní organizaci, a tím celé společnosti na cestě do 21. století.

Radomír Saliger

Richard Jedlička, Jaroslav Koťa: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

Praha: Karolinum, nakladatelství UK, 1998, 169 s.

Prof. MUDr. M. Sovák se jako lékař celoživotně věnoval kladení základů moderní speciální pedagogiky (dříve defektologie). PhDr. Richard Jedlička a doc. PhDr. Jaroslav Koťa jdou cestou podobnou k prohlubování základů sociální patologie u dětí a mládeže, nové nebo staronové specializaci, která má blízko k moderní koncepci sociální pedagogiky. Proto také pomoc psychologa doc. PhDr. J. Viewegha a psychiatra MUDr. P. Příhody při konečné úpravě textu.

Publikace je uvedena textem o souvislostech společnosti, výchovy a vychovatelů (s. 11–45), který je vhodným ukazatelem cest k obecným pojmům publikace a pojítkem mezi pedagogikou a žádanými specializacemi současné vědy (včetně lékařských věd).

Kapitola o záškoláctví (forma odporu nebo útěk od povinnosti?) je chápána jako porušení sociální normy, v níž po rozboru současného stavu problematiky je krátká poznámka o cestách k nápravě.

Následuje závažná kapitola o agresivitě a násilném chování, v níž zaujme oddíl „Geneticky podmíněné vzorce chování nebo výsledek sociálního učení?“ a oddíl o agresivitě ve školním prostředí.

Podobné problémy jsou dále kriticky analyzovány v oddíle o vlivu mediálního násilí na psychosociální vývoj nezralých jedinců, v oddíle o systematické psychotraumatizaci ve skupině, v oddíle o deviantním jednání a závadových partách, v oddíle o bezúčelném ničení věcí, vandalismu, sprejerech a graffitech. Neméně závažnou výzvou k hlubšímu rozpracování je subkapitola o delikvenci, zatímco subkapitola o alkoholismu má již tradičně dobré základy dokonce v literatuře před první světovou válkou (T. G. Masaryk, F. Čáda, O. Chlup, B. Foustka aj.) Totéž platí o různém spektru závislosti, dnes jmenovitě drogové (světový problém moderní civilizace i kultury a dnes i sociologie, psychologie a pedagogiky).

Upozornujeme však se zvýrazněným důrazem na oddíl „Krizové stavy u dětí a mládeže“, pojednávající mj. o životních problémech, zásadách psychologické první pomoci v tísňivé situaci, patologických zátěžích v prostředí školy apod.

Tradice české vědy (T. G. Masaryk, F. Čáda, B. Foustka aj.) má v této publikaci vhodné pokračování v kapitole „Sebezničující tendence a sebevražedné jednání“.

Text, který je vhodným ukazatelem pro vzdělání a sebevzdělávání učitelů, vychovatelů, školských pracovníků až po orgány nejvyšší i širší obec

rodičů, pedagogicko-psychologických poraden i sociálních pracovníků, se pohybuje mezi posledními výsledky vědy a její transformací do potřeb veřejnosti. Dokonce bychom hovořili o takřka povinné pomůcce v uvedených oblastech.

Jde současně o povel k další publikační činnosti, která rozšiřuje poznání v oblasti pedagogických věd. Díky UK v Praze, že se ujala publikace tolik potřebné.

Josef Cach

Rozvoj osobnosti ako pedagogický problém

Miron Zelina: Stratégia a metódy rozvoja osobnosti. Bratislava, IRIS 1999, 2. vydanie, 227 s.

Meno profesora Mirona Zelinu, DrSc., nie je vari ani potrebné pedagogickému svetu predstavovať. Zapísal sa doňho množstvom monografií, odborných štúdií, populárnych článkov na stránkach Pedagogiky i Učiteľských novín.

Nedá mi preto nezastaviť sa pri druhom vydaní jeho monografie: „Stratégie a metódy rozvoja osobnosti“, ktoré pre veľký záujem prvého vydania (ktoré bolo rozpredané), na knižný trh sa dostáva jeho druhé vydanie. Nie je to náhodné, že necelé dva roky od prvého vydania vznikla potreba nového vydania tejto monografie – v širšom a doplnenom vydaní.

Otázka znie: Čo je cieľom tejto práce? Je to analýza postupov a metód *ako rozvíjať osobnosť ako ju meniť, ako jurobiť lepšou a dokonalejšou*. V našej odbornej literatúre podobné zamerania (najmä pedagogickej) sa popísalo veľa všeobecne, neadresne, teoreticky o výchove, ale nájdeme len málo prác, ktoré by od tohto popisu príčin všeobecných konštatovaní prešli k tomu najdôležitejšiemu: **metódam zdokonaľovania osobnosti**. Vieme už veľa o svete okolo nás. Ale málo vieme o sebe, svojich možnostiach, *o svete pre nás*.

Moderná civilizácia a postmoderný čas rezignujúci na vedu a techniku, hľadá „spasenie“ v niečom duchovnom; pritom duchovno nadobúda nové dimenzie oproti rozmerom mentalizmu a intelektualizmu, či fenomenológii a senzualizmu minulých rokov.

Preto nie náhodou autor píše: „Zdôrazňujem preto, lebo vždy keď prišla kríza viery v sily človeka, dostavili sa šarlatáni, mágovia, proroci, mystici, ktorí zaplňali a zaplňajú priestor uskutočnenia niečím, čo by som nazval **dymom** – pekným, vierohodným dymom. Ale tento dym je predsa len clo-

nou nad skutočnou ľudskou psychikou, je **clonou nad reálnym životom.**“ (s. 5)

Ako ďalej? Našťastie, čím ďalej tým viac *tvorivých učiteľov a vychovávateľov* vidí dilemu školy a skutočného sveta školy i skutočného sveta a snaží sa preraziť bariéry zotrvačnosti rigidity. Ide to pomaly, a niekedy aj nedôvera a takéto snahy deptajú psychiku tvorcov novej školy.

V priebehu času, konštatuje autor, vypracovali sme ...**model tvorivo humanistickej výchovy**, ktorý je pokusom o inšpiráciu nového prístupu k výchove – systémového prístupu na strane kognitívnych procesov je na vrchole tvorivé myslenie a tvoríť ako najucelenejší systém osobnosti – tvorivosť je predpokladom pre *autokreáciu*, pre tvorbu seba samého, svoje tvorivé bytie. Na strane nonkognitívnych procesov je vrcholom **humanizmus a humanizácia človeka**, ako spôsob jeho poľudštenia.

Tvorivosť je náboženstvom sebauskutočnenia.

Humanizmus je náboženstvom lásky.

Láska je produktom humanizmu.

Sebarealizácia je produktom tvorivosti. (s. 7)

Práca je logicky a neformálne členená, jednotlivé kapitoly na seba úzko nadväzujú a riešia základný problém – **problém modelu tvorivo humanistickej výchovy (THV)**.

Metodologickou paradigmou systému THV je *prosociálna diagnostika*, alebo diagnostikovanie procesu s prístavkovými indexmi, ale hlavne „mikrovyučovacia analýza“ ako nástroj procesuálnej **psychodiagnostiky**. Je to fakt, s ktorým s autorom súhlasím – je produktívny a konštruktívny.

Základnou jednotkou analýzy je interakcia vychovávateľa s vychovávaným limitovaná ich reakciou a protireakciou.

Autor monografie zavádza štyri nové, základné pojmy, ktoré vyjadrujú modely, metódy a stratégie rozvoja osobnosti. Sú to:

1. **Psychoedukácia**, ktorá predstavuje priestor medzi nonkognitívnymi funkciami a procesmi osobnosti a medzi činnosťou, pomocou ktorej sa ich rozvoj uskutočňuje.
2. **Psychodiagnostika**, ktorá predstavuje priestor medzi kognitívnymi funkciami a medzi činnosťami, prostredníctvom ktorých sa rozvíjajú kognitívne funkcie.
3. **Mikroedukatívna analýza**, ktorá predstavuje spôsob, ako sa metodologicky zmocniť faktu výchovy. Je spojením kvantitatívnych a kvalitatívnych prístupov, je spojením fenomenológie s empirizmom a scientizmom.
4. **Stratégia rozvoja osobnosti**, ide o metódy, techniky, cesty, spôsoby, prostriedky, pomocou ktorých sa dá osobnosť rozvíjať, ovplyvňovať, me-

niť. V stratégiách ide tiež o prepojenie rozličných vedeckých disciplín, najmä pedagogiky s psychológiou. (s. 8)

Z vyššie uvedeného vyplýva jednoznačný záver, aby pedagogika a psychológia spoločne oslovili tých *slepých a hluchých*, ktorí nechcú vidieť, že základom prežitia, základom budúcnosti, základom lepšieho života na prahu nového tisícročia je zlepšenie výchovy, **revolúcia vo výchove**. A čím skôr to pochopíme, tým viac prispejeme k bohatstvu človeka a spoločnosti.

Záverom sa budem snažiť ukázať, čo práca vlastne riešila a čím je prínosná pre pedagogiku a hlavne pedagógov a vychovávateľov. Sú to tieto **základné otázky**:

1. Prezentovať teóriu rozvoja osobnosti žiaka vo výchovnovzdelávacom procese.
2. Prezentovať teóriu a štruktúru rozvoja mimopoznávacích funkcií a procesov osobnosti dieťaťa.
3. Iniciovať akceptáciu humanisticko-tvorivej koncepcie výchovy a vzdelávania.
4. Vzťah činností a funkcií, kde práca prezentuje opačné názory ako tradičná pedagogika, a to v tom, že na prvé miesto kladie rozvoj funkcií a na druhé miesto kladie činnosti.
5. Otázka základného faktu, predmetu vo výchove i práca prezentuje, že základným faktom vo výchove je interakčná jednotka vychovávateľa s vychovávaným.
6. Dôraz, že na rozdiel od tradičnej školy a výchovy nová škola a filozofia výchovy musí systematicky a premyslene rozvíjať najmä tvorivosť a hodnotiace myslenie, ako najvyššie oblasti nielen kognitívnych, ale aj nonkognitívnych funkcií. V tomto zmysle sa snaží THV – teda systém **tvorivo humanistickej výchovy** modelovať život a pripraviť človeka na život tak, aby bol sám sebou, aby bol dobrý a tvorivý.

Prácu pre jej vysokú odbornú hodnotu odporúčam do pozornosti všetkým pedagógom a vychovávateľom, ale i tým, ktorí sa bytostne o dané problémy zaujímajú.

Anna Klimeková